

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης

Ενότητα 9: Εισαγωγή στην
Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης

Επικ. Καθηγητής: Νίκος Φωτόπουλος
e-mail: nfotopoulos@uowm.gr
Τηλ. Επικοινωνίας: 23850-55150

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ψηφιακά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΚΟΠΟΣ

- **Η ενότητα αυτή αποσκοπεί:**
  - Στην εισαγωγή στο διακριτό πεδίο της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης και ειδικότερα στο να εμβαθύνει την κοινωνιολογική ανάλυση στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος.
  - Στη μελέτη του εκπαιδευτικού συστήματος μέσα από τα μεθοδολογικά και εννοιολογικά εργαλεία της κοινωνιολογίας.
  - Στον κριτικό τρόπο θεώρησης του εκπαιδευτικού συστήματος, ως ενός σύνθετου και δυναμικού κοινωνικού φαινομένου αλλά και ως ενός σύγχρονου κοινωνικού θεσμού.

Αναλυτική περιγραφή

- Αναλυτική περιγραφή.
- Λέξεις – κλειδιά.
- Το αντικείμενο της Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης.
- Εκπαίδευση και κοινωνία.
- Το διαρκές ερώτημα.
- Οι κοινωνικές διαφορές και το σχολείο.
- Το πολιτισμικό κεφάλαιο.
- Ο ρόλος του πολιτισμικού κεφαλαίου.
- Θεωρητικές και ιδεολογικές προσεγγίσεις:
  - Το δομο-λειτουργικό παράδειγμα.
  - Η σχολή των συγκρούσεων.
- Η σχολή της συμβολικής διαντίδρασης:
  - Έννοια της κοινωνικής ανισότητας.
  - Έννοια και μορφές και αρχές της κοινωνικής διαστρωμάτωσης.
  - Εκπαίδευση και κοινωνική ιεράρχηση.
  - Ίσες ευκαιρίες και εκπαιδευτικό σύστημα.
  - Ζητήματα ιδεολογίας στην εκπαίδευση.
  - Κυρίαρχη ιδεολογία.
  - Δομο-λειτουργική θεωρία.
  - Συγκρουσιακή θεωρία.
  - Συμπερασματικές διαπιστώσεις.

Λέξεις- κλειδιά

- Εκπαίδευση.
- Κοινωνία.
- Εκπαιδευτικοί θεσμοί.
- Εκπαιδευτικοί μηχανισμοί.
- Εκπαιδευτικές πρακτικές.
- Γνώση.
- Εξουσία.

Εκπαίδευση και Κοινωνική Ιεράρχηση

Το εκπαιδευτικό σύστημα:

- Επιτελεί σημαντικές λειτουργίες για την αναπαραγωγή των σχέσεων παραγωγής και σε συνδυασμό με τις γνώσεις που παρέχει, μεταδίδει στους εκπαιδευόμενους στάσεις αντιλήψεις, κώδικες επικοινωνίας, αξίες, τρόπους συμπεριφοράς και συνήθειες οι οποίες τους προετοιμάζουν για τους ρόλους που θα αναλάβουν στο πλαίσιο της κυρίαρχης κοινωνικής δομής.
- Το σχολείο προετοιμάζει τους μαθητές στη μελλοντική άσκηση ρόλων στο πλαίσιο της κοινωνικής ιεράρχησης και του υφιστάμενου καταμερισμού της εργασίας.
- Εκλαμβάνει τη διαστρωμάτωση της κοινωνίας ως δεδομένη και θεμελιώνει το μηχανισμό επιλογής και κατάταξης των ατόμων στην κοινωνική ιεραρχία.

«Ίσες ευκαιρίες» και εκπαιδευτικό σύστημα

- Νομιμοποιεί τον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας.
- Μέσα από τις ευκαιρίες εκπαιδευτικής και κοινωνικής κινητικότητας που «παραχωρεί» κυρίως προς τους κοινωνικά και οικονομικά ασθενέστερους καλλιεργεί το ιδεολόγημα πως η υφιστάμενη κοινωνική πραγματικότητα είναι η μόνη υπαρκτή και πως καμία άλλη διάσταση της πραγματικότητας δεν μπορεί να θεμελιωθεί πέρα από την κυρίαρχη οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα.
- Ουσιαστικά οι πολιτικές περί «ίσων ευκαιριών», αποτελούν το «άλλοθι» απέναντι στην κοινωνική ανισότητα η οποία αναπαράγεται και διαιωνίζεται μέσα στους κόλπους του.

Ζητήματα ιδεολογίας και εκπαίδευση

- Η ανισότητα συνδέεται στενά με την κυρίαρχη ιδεολογία και τη ρητορική της.
- Η ρητορική αυτή παρουσιάζει την ανισότητα ως συγκριτικό πλεονέκτημα αυτών που διαθέτουν περισσότερες ικανότητες ή δεξιότητες σε σχέση με αυτούς που δεν έχουν.
- Οι «προσοντούχοι» είναι και αυτοί που επωφελούνται από τον κοινωνικό και τον οικονομικό ανταγωνισμό. Η ανισότητα παρουσιάζεται ως κάτι αναπόφευκτο, ως κάτι που δεν μπορεί να αποτραπεί αφού σε τελική ανάλυση είναι απολύτως νομιμοποιημένη.

Δύο βασικοί παράγοντες συντηρούν ένα σύστημα διαστρωμάτωσης:

1. Η κυρίαρχη ιδεολογία.
2. Ο έλεγχος των μειοψηφικών ελίτ πάνω στα κέντρα λήψης αποφάσεως και στη διαχείριση των κοινωνικών πόρων.

Κυρίαρχη ιδεολογία

- Όταν μια ιδεολογία αμφισβητείται ή τείνει να αντικατασταθεί από μια άλλη.
- Όταν κάποιος επιχειρούν να αλλάξουν κάτι βασιζόμενοι σε μια ιδεολογία.
- Κυρίαρχη ιδεολογία εννοούμε την πιο ισχυρή ή την πιο διαδεδομένη ιδεολογία σε μια κοινωνία. Ενδεικτικά και για να γίνουμε πιο κατανοητοί στην Ελλάδα για παράδειγμα οι κυρίαρχες ιδεολογίες είναι:
  - Ορθοδοξία (η κυρίαρχη θρησκευτική ιδεολογία),
  - Ατομικότητα και ελευθερία (η κυρίαρχη κοινωνική ιδεολογία),
  - Αντιπροσωπευτική δημοκρατία (η κυρίαρχη πολιτική ιδεολογία),
  - Καπιταλισμός (η κυρίαρχη οικονομική ιδεολογία).

Δομολειτουργική θεώρηση

- Η εκπαίδευση υπηρετεί σημαντικές κοινωνικές λειτουργίες όπως:
  - Διδασκαλία.
  - Κοινωνικοποίηση.
  - Κατανομή των κοινωνιών σε διαφορετικές κοινωνικές θέσεις (κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας).

Συγκρουσιακή Θεώρηση

- Οι εκπαιδευτικοί θεσμοί ενδυναμώνουν την υφιστάμενη κατανομή των κοινωνικών θέσεων σε μια κοινωνία.
- Η εκπαιδευτική ποιότητα και οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες δεν κατανέμονται ισότιμα σε μια κοινωνία.
- Η εκπαίδευση ενδυναμώνει την κυρίαρχη ιδεολογία.

Συμπερασματικές διαπιστώσεις (1/2)

- Ανεξάρτητα από τον τρόπο κοινωνιολογικής θεώρησης της εκπαιδευτικής πραγματικότητας:
  - Η εκπαιδευτική και επαγγελματική κινητικότητα των ατόμων επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από την ταξική δομή της κοινωνίας.
  - Η κοινωνική προέλευση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην κοινωνική εξέλιξη των ατόμων.
  - Το «πολιτισμικό κεφάλαιο» αποδεικνύεται σημαντικός παράγοντας στη σχολική επίδοση, την εκπαιδευτική και κοινωνική κινητικότητα.
  - Το εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί να ιδωθεί ανεξάρτητα από τις υπόλοιπες κοινωνικές συνιστώσες (κοινωνικές σχέσεις) που απαρτίζουν την κοινωνική πραγματικότητα.

Συμπερασματικές διαπιστώσεις (2/2)

- Αντίθετα, (το εκπαιδευτικό σύστημα) είναι **ισχυρά εξαρτημένο** από τις λοιπές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες.
- Παρά την **τυπική ισότητα των ευκαιριών** στην εκπαίδευση ενυπάρχει ένα **ουσιαστικό έλλειμμα κοινωνικής δικαιοσύνης** μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα.
- Η ανισότητα **προϋπάρχει του σχολείου**. Ωστόσο αυτό τη συντηρεί και την αναπαράγει.
- Σε αρκετές περιπτώσεις η ανισότητα μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο μέσα από την **«πολιτική των «θετικών διακρίσεων» ενισχύοντας τους κοινωνικά ασθενέστερους**.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία (1/3)

- Αλτουσέρ, Λ. Ιδεολογία και Ιδεολογικοί Μηχανισμοί τον Κράτους, στο Θέσεις, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1981.
- Bowles, S. and H. Gintis *Schooling in Capitalist America*, Basic Books, New York 1976.
- Bourdieu Pierre (1995) *Κοινωνιολογία της Παιδείας*, Αθήνα: Καρδαμίτσας.
- Bourdieu Π. - Passeron J.-Cl. (1996) *Οι κληρονόμοι. Οι φοιτητές και η Κουλτούρα*, Αθηνά: Καρδαμίτσας.
- Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη, Γ. (1995α.) *Εκπαιδευτική Πολιτική και Πρακτική, Μια Κοινωνιολογική Ανάλυση*. Αθήνα □ Gutenberg. (κυρίως το μέρος Β').
- Ηλιού, Μ. (1984). *Εκπαιδευτική και κοινωνική δυναμική*. Αθήνα: Πορεία.
- Meighan, R. & Siraj-Blatchford, I. (1997) *A Sociology of Educating (3rd Ed)*, Cassell, London.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία (2/3)

- Νόβα-Καλτσούνη, Χρ. (2010). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg.
- De Queiroz, J.-M. (2000). *Το σχολείο και οι κοινωνιολογίες του*. Αθήνα: Gutenberg.
- Φραγκουδάκη, Α. (1985). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης - Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο Σχολείο*. Αθήνα, Παπαζήσης.
- Φραγκουδάκη, Α. (1987). *Γλώσσα και Ιδεολογία: Κοινωνιολογική Προσέγγιση της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Μηλιός, Γ. *Εκπαίδευση και Εξουσία, Θεωρία*, Αθήνα 1986.
- Blackledge, D. & Hunt B. (1995). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο. **(Μέρος Ι)**.
- Κελπανίδης, Μ. (2002). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Θεωρίες και πραγματικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μυλμπάουερ, Κ. Ρ. (1985). *Κοινωνικοποίηση - Θεωρία και Έρευνα*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη **(κεφ. 5, 9, 10)**.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία (3/3)

- Γούναρη, Π, & Γρόλλιος, Γ. (επιμ.) (2010). *Κριτική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Gutenberg.
- Resnick S. and R. Wolff «Classes in Marxian Theory», *Review of Radical Political Economics*, 13:4, Winter 1982a.
- Blackledge, D. & Hunt B. (1995). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μυλωνάς Θ, (1982) *Η αναπαραγωγή των κοινωνικών τάξεων μέσα απο τους σχολικούς μηχανισμούς*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μυλωνάς, Θ. (1998). *Κοινωνιολογία της ελληνικής εκπαίδευσης. Συμβολές*, Αθήνα:Gutenberg.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Φωτόπουλος Νίκος. «Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης». Έκδοση: 1.0. Φλώρινα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.uowm.gr/courses/NURED268/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Όχι Παράγωγα Έργα Μη Εμπορική Χρήση 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Ως Μη Εμπορική ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

